

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

16. februar 2023

Konstitusjonelt ansvar for medlemmer av Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) viser til korrespondanse fra Kontroll- og konstitusjonskomiteens leder, Peter Frølich, hvor komiteen «på bakgrunn av det som fremkommer» ikke vil sikre menneskerettigheter i ruspolitikken. Vi vil derfor utdype «det som fremkommer», så komiteens medlemmer er tilstrekkelig informert for ettertiden.

Hva som «fremkommer»

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har mottatt [dokumentasjon](#) som viser at ruspolitikken har vært uten faglig støtte i over 20 år. Straffelovkommisjonens avvisning av kriminalisering som forenelig med strafferettens prinsipper, Rusreformutvalgets påvisning av offentlig panikk, Riksadvokatens avsløring av systemiske menneskerettsbrudd i mindre narkotikasaker, og Rolleforståelsesutvalgets lys på en konflikt mellom to juridiske paradigmer (styringsjuss og rettighetsjuss), hvor menneskerettigheter har blitt skadelidende, bekrefter påstander om at brukere har vært utsatt for uforholdsmessige inngrep i en årrekke, og at det er usikkert om menneskerettigheter kan defineres innenfor rammene av et forbud.

Heller enn å redusere tilbud og etterspørsel, har forbudet gitt mer kriminalitet, stigmatisering, fremmedgjøring, sykelighet og dødelighet, og Tyskland og andre land vil derfor regulere cannabismarkedet for bedre å beskytte folkehelsen. For at tyskerne skal få igjennom en slik regulering i EUs lovverk, må de vise at cannabisbruk er en rett som inkluderer trygg tilgang – og takket være den norske stats manglende prioritet av rettighetsjuss, skal den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) dømme i [saken](#).

I 15 år har norske cannabisbrukere bedt myndighetene gjøre en slik menneskerettsanalyse som EMD nå må gjøre. Prøvelsesretten er et fundament i Grunnloven, og sikret gjennom Grunnlovens § 89, men takket være styringsjussens forrang (les: systemisk ukultur) har staten siden 2008 sviktet sin plikt til å klarlegge rettigheter på rusfeltet. Styringsjussens forrett ble åpenbar igjen da Høyesterett den 20 desember 2022 [tilsidesatte](#) 200 års rettstradisjon for å beskytte forbudet fra en analyse. At domstolene gikk til dette skritt, vel vitende om at

[forsvarets](#) anke ugyldiggjorde [samtlige](#) domsgrunner, vitner om kraften som ligger i offentlig panikk. Dette fenomenet kan bare overleve så lenge integritet uteblir, men det var ikke lovgivers intensjon ved kodifisering av prøvelsesretten i Grunnloven i 2015 at domstolene skulle ugyldiggjøre et kjernepunkt i rettsstaten – og det er heller ikke forenelig med Kontroll- og konstitusjonskomiteens ansvar å la domstolene rasere 200 års rettstradisjon.

AROD har [vist](#) hvordan Justis siden avvisningen av NOU 2002: 04 har sviktet sine forpliktelser. I stedet for å være et faglig sekretariat for politisk ledelse, har departementet [inntatt](#) rollen som politisk sekretariat, og heller ikke domstolene eller Kontroll- og konstitusjonskomiteen har kommet med en begrunnelse som sikrer rettsstaten. *Vi ber derfor komiteen redegjøre for hvorfor de forhold som ARODs henvendelse omhandler «åpenbart ikke kan føre til ansvar». Hvorfor vil ikke komiteens medlemmer stille spørsmål til manglende rettsstatsgarantier? Hvorfor se vekk fra Grunnloven og Ansvarlighetsloven?*

«På bakgrunn av det som fremkommer», er ARODs påstand om manglende konstitusjonell sikring av ruspolitikken støttet av en strøm av rapporter over 100 år, mens den utøvende og dømmende makt har ugyldiggjort 200 års rettsutvikling ved å sette rettssikkerhet til side. Høyesteretts avvisning av prøvelsesretten ble gjort på et tilsvarende uspesifisert og overfladisk grunnlag som Kontroll- og konstitusjonskomiteens leder har avslått konstitusjonell sikring, og det fremstår som om komiteen viderefører den offentlige panikk og nedprioritering av rettighetsjuss som Rusreformutvalget og Rolleforståelsesutvalget tok opp.

Det omtales av sistnevnte som «et demokratisk problem, og et rettssikkerhetsproblem, når politipraksis og politipolitikk utvikles av ildsjeler i en privat forening, framfor å forankres og styres av ansvarlig politiledelse sentralt og lokalt», men problemet er ikke lokalisert til NNPF. I den grad politiorganisasjonen har sørget for praksis uten faggrunnlag, ligger det narkotikafrie idealet til grunn, og dette målet har også fått Justisdepartementet til å svikte sitt ansvar.

Tretten justisministere har støttet NNPFs kamp for å bli premissleverandør i ruspolitikken, nettopp fordi departementet har hatt et narkotikafritt ideal som målestokk. Selv om Rolleforståelsesutvalget etterlyser lederansvar, er derfor Justis mer opptatt av å skjule omfanget av ukultur enn å rydde opp, og i Stortingets utspørring den 9. februar 2023 fortalte justisministeren at Stortinget ikke måtte dra rapportens konklusjoner for langt, da dette kunne svekke tillitten til politiet. Allikevel er det takket være Mehl og likesinnede at etaten [lider](#) av en tillitskrise. Til tross for stor usikkerhet rundt bruken av maktmidler, videreføres straff på [tilbakeviste](#) premisser, så hvordan kan Justisdepartementet sies å ha ivaretatt hensynet til faglighet og kontinuitet over tid?

NOU 2019: 26 kritiserer med rette departementet på dette området, for avvisningen av NOU 2002: 04 tilfredsstillende ikke kravene til grundighet. Kravene til grundighet er heller ikke ivaretatt i Kontroll- og konstitusjonskomiteens avslag, og det fremstår som om medlemmene har latt seg føre av partipolitiske forventinger heller enn konstitusjonelle hensyn. Dette er ikke godt nok. Komiteen vet at Rusreformrapportens funn av offentlig panikk, samt lovgivers

manglende evne til å ta dette problemet på alvor, pålegger politiet en [plikt](#) til å «være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettsikkerhet», «og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet». Komiteens medlemmer vet også at politi- og påtalemyndighet, heller enn å sikre den alminnelige trygghet og borgernes rettsikkerhet, har fremstått som en forkjemper for tilsidesettelse av rettsstatsgarantier, så hvordan kan komiteen hevde at ingen kontroll nødvendig med den utøvende makt? *Er komiteen klar over noe som truer borgernes rettsikkerhet mer enn offentlig panikk og nedprioritering av rettighetsjuss? Finnes en klarere trussel mot Norges grunnlovstradisjon enn behandlingen som ruspolitikkenes forfulgte grupperinger har fått i domstolene?*

«På bakgrunn av det som fremkommer», har Kontroll- og konstitusjonskomiteen sett at jakten på syndebukker driver ruspolitikken. Dette har vært kunnskap i kriminologi og retts sosiologi i 40 år, og det var med god grunn at Professor Nils Christie i 1996 [omtalte](#) de ansvarlige for ruspolitikken som «fanatikere» og fastholdt viktigheten av at de ble holdt «under så sterk humanistisk kontroll som mulig». Det var også med god grunn at Straffelovkommisjonen betvilte lovgivers moralske kompass og anbefalte sterkere domstolskontroll, men i 15 år har domstolene nektet prøvesrett til rusbrukere. *Takket være manglende integritet, fortsetter offentlig panikk og vilkårlig forfølgelse, så hvorfor vil komiteen «ikke følge opp saken som en riksrettsanmeldelse»?*

Etter at Høyesterett tilsidesatte 200 års rettsutvikling, og slik gjorde krystallklart den trussel som offentlig panikk utgjør mot rettsstaten, er ikke bare riksrett på sin plass, men Stortinget bør sørge for et grunnlovstillegg som vektlegger statens ansvar for sikring av rettigheter når offentlig panikk er påvist. Det er mye å lære av den motstand som staten har lagt for dagen i klarlegging av rettigheter, og er det ikke bedre å benytte anledningen til et historisk oppgjør med et utdatert paradigme enn å sette seg i en vanskelig situasjon for ettertiden?

Det er som sagt opp til komiteens eget skjønnsom om den vil bruke initiativretten til å undersøke en sak nærmere. Offentlig panikk betyr allikevel at den politiske majoritet er lammet, og medlemmene har et spesielt ansvar fordi Kontroll- og konstitusjonskomiteen kan iverksette undersøkelser med en tredels flertall. AROD ber derfor komiteens medlemmer tenke seg nøye om før de stiller seg bak domstolenes avvisning av prøvesretten på rusfeltet. Når det gjelder sikring av rettsstaten er komiteen unikt posisjonert, og dere er ansvarliggjort for den unødige lidelse som 20-30.000 straffesaker i året representerer, så *hvordan er Høyesteretts avgjørelse forenelig med en konstitusjonell praksis som siden 1970-tallet har vektlagt personlige friheter over økonomiske rettigheter, når domstolene ellers ser det som sin plikt å sikre redernes og eiendomsbransjens økonomiske interesser? Er ikke dette en kontradiksjon som vitner om en rettsstats fallitt?*

I den grad spørsmålet forblir uavklart, svikter Kontroll- og konstitusjonskomiteen sitt ansvar. «På bakgrunn av det som fremkommer», har komiteen sett at offentlig panikk ikke kunne

fortsatt uten svikt i ledelse, men til tross for at Politidirektoratets [etiske](#) retningslinjer fremhever at rollen som «samfunnets sivile maktapparat» gjør det «spesielt viktig for medarbeidere i politiet å ha et bevisst forhold til etikk, og hva som er god moral og hvordan man bør handle»; og at de [etiske](#) retningslinjene til påtalemyndigheten er klare på at enhver statsadvokat skal fremme en rettspleie i samsvar med verdier og prinsipper som en rettsstat bygger på, «herunder rettsikkerhet, likhet for loven og individets grunnleggende frihet og autonomi», har den utøvende makt i ARODs sivile ulydighet hevdet at «det ligger utenfor rettens oppgaver å vurdere om norsk narkotikapolitikk er riktig eller fornuftig på et mer overordnet nivå».

«På bakgrunn av det som fremkommer», har norsk rett på dette grunnlaget undergravd 200 års rettstradisjon og gjort det mulig for statsadvokat Sturla Henriksbø å beskytte partikolleger i Krf fra kritikk. Ikke bare fremstår Henriksbø's politiske aktivisme som et eksempel på dårlig rolleforståelse som må tas tak i, men Grunnlovens § 89 anfører at «I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om det strider mot Grunnloven å anvende en lovbestemmelse, og om det strider mot Grunnloven eller landets lover å anvende andre beslutninger truffet under utøving av offentlig myndighet». *Det fremstår sånn sett klart at domstolene i 2010 og 2022 gjorde en alvorlig feil ved å sette prøvelsesretten til side, så hvordan kan Kontroll- og konstitusjonskomiteen unngå å se behovet for riksrett?*

Konstitusjonelt ansvar

AROD minner om ansvaret forbundet med konstitusjonelle spørsmål. Komiteens medlemmer plikter å vektlegge prinsipielle hensyn, og partipolitisk lojalitet er ikke forsvarlig for avvising av videre undersøkelser når offentlig panikk er påvist. Slik panikk kan ikke videreføres uten systemisk ukultur, og en analogi er mulig klargjørende ettersom det foregår en debatt om å forby fyrverkeri. Det er ikke godt å si om et forbud vil virke etter sin hensikt. Gode intensjoner kan sånn sett forsvare innføring av et forbud, men dersom vi i 60 år kriminaliserte fyrverkeri for å redusere skade, og det ikke har redusert bruk men har gitt mer kriminalitet, splittelse, død og skader: Dersom rapporter i 20 år har påpekt straffens manglende grunnlag, og forbudet har gjort så mye skade at verdensledere [omtaler](#) det som «folkemord» og «slutten for demokratiet», er det forsvarlig å utelukke endring? Kan ansvarlige aktører ta for gitt at et forbud er innenfor menneskerettighetenes rammer, og kan et krav om prøvelsesrett ignoreres? Hva er eventuelt da igjen av Grunnlovens rammer og beskyttelse?

Problemstillingen er ikke annerledes for Straffelovens § 231 og 232. Grunnlovens § 94 sier at «Ingen må fengsles eller berøves friheten på annen måte uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. Frihetsberøvelsen må være nødvendig og ikke utgjøre et uforholdsmessig inngrep», men Straffelovkommisjonen mente i 2002 at over 6 års fengsel for cannabislovbrudd var uforholdsmessig. *NOU 2019: 26 pålegger staten bevisbyrden, og verken Justisdepartement eller Høyesterett har tatt ansvar, så hvordan vil komiteen forsvare dagens strafferammer når stadig flere europeiske land regulerer lignende virksomhet?*

Solid refleksjon og gode svar er pålagt komiteens medlemmer. Grunnlovens § 98 sier at «Alle er like for loven. Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling», men [dobbeltmoral](#) og [ekstremisme](#) på rusfeltet er et faktum. Tilbud og etterspørsel forvris til en offer- og overgriperkontekst, for bare slik kan staten umyndiggjøre brukere og straffe selgere, men rettssystemet og den politiske prosessens integritet lider som følge av offentlig panikk og styringsjussens prioritet. Lider gjør også de umyndiggjorte og straffede, inkludert deres nærmeste, og på vegne av de forfulgte på rusfeltet ber AROD komiteen redegjøre for spørsmålene med en grundighet som viser at rettsstatens garantier tas på alvor. *Grunnlovens § 102 pålegger statens myndigheter å sikre et vern om den personlige integritet, så hvordan vil komiteens medlemmer forsvare dobbeltmoralen på rusfeltet? Hvordan er forskjellsbehandling fra alkohol forenelig med menneskerettslige prinsipper?*

Utøvende og dømmende makts ansvar

Om ikke gode svar er tilgjengelige, må Kontroll- og konstitusjonskomiteen etterkomme kravet om undersøkelser for riksrett eller bære ansvar for ettertiden. Det tilkommer Stortinget å gi og oppheve lover, og det fremstår klart av Ansvarlighetslovens § 1 at det [skal](#) påtales ved riksrett når Statsrådets, Høyesteretts eller Stortingets medlemmer har brutt konstitusjonelle plikter. For justisministeren kommer Ansvarlighetslovens § 10 til anvendelse. Med bøter eller med fengsel inntil 2 år straffes det medlem av Statsrådet som bevirker eller medvirker til at statens eiendommer eller øvrige midler ikke blir forsvarlig anvendt, eller bestyrt, eller som på annen måte viser uforstand eller forsømmelighet i sin virksomhet, og i etiske [retningslinjer](#) om forholdet mellom politisk ledelse og embetsverk, står følgende om Justisdepartementets ansvar:

Embetsverket skal legge til rette for effektiv ressursbruk, og utøve sitt arbeid så effektivt som mulig. Innenfor rammene av statsrådets overordnede ansvar og ledelse, skal embetsverket sørge for god styring og ledelse. Effektivitet handler både om kostnadseffektivitet (å gjøre tingene riktig), formålseffektivitet (å gjøre de riktige tingene) og prioriteringseffektivitet (å prioritere mellom ulike mål, formål eller politikkområder (som kan være i konflikt med hverandre) slik at man samlet sett oppnår høyest mulig grad av måloppnåelse.

Det er vanskelig å forestille seg en politikk som har større moralske, menneskelige, og økonomiske omkostninger, samt mindre måloppnåelse enn ruspolitikken. Etter 60 år med straff viser samlet innsikt at jo mer politiet griper inn på rusfeltet, [desto](#) mer vold, desperasjon, overdoser, og utrygghet [oppstår](#) i nærmiljøet, så hvordan har Justisdepartementet ivaretatt hensynet til faglighet og kontinuitet over tid? I [Prop 92 L \(2020-21\)](#) gjør Helsedepartementets gjennomgang av rusreformen klart at ingen forskning støtter straff, og om fagfelt og politikere har skilt lag i 20 år, hvorfor videreføres panikk og en politikk som legger beslag på en stor del av statskassens midler? Hvilken kost-nytte eller rettighetsanalyse er gjort?

I den grad gode svar uteblir, kommer Ansvarlighetslovens § 10 til anvendelse. «På bakgrunn av det som fremkommer», har en uavhengig kommisjon i Nederland vurdert legalisering av alle stoffer og konklusjonen er at bruken ikke vil øke mye, men at et regulert marked kan halvere kriminalitet og gi bedre livsvilkår. Både Europarådet og FNs menneskerettsapparat oppgir at bruken av straff på rusfeltet har store negative virkninger og etterlyser bedre menneskerettsvern, men har Justisdepartementet gjort noen utredning rundt forbudets konsekvenser? Har departementet for eksempel, i forbindelse med rusreformen, vurdert om Stortinget kan gå fra kriminalisering til sykeliggjøring av rusbrukere uten å vektlegge prinsipper som selvbestemmelse?

Forpliktelsen til faglighet innebærer at embetsverket skal legge faglige kriterier til grunn for saksbehandling, beslutninger og kommunikasjon i sine råd til politisk ledelse og synliggjøre virkningene av dem, både for forvaltningen og for andre deler av samfunnet. Allikevel har departementet frem til i dag tatt for gitt at forbud mot cannabis er nødvendig i et moderne samfunn og relevante motforestillinger har blitt oversett. AROD hevder for eksempel at det er en sammenheng mellom offentlig panikk, menneskerettsbrudd, og tidligere tiders vilkårlige forfølgelse, og at jakten på syndebukker har vært kjent i kriminologien og rettsosologien i 40 år, men har Justis sett nærmere på slike påstander? Om ikke, hvordan er fagansvar ivaretatt?

Det står videre i etiske [retningslinjer](#) om forholdet mellom politisk ledelse og embetsverk, følgende:

I noen saker kan jussen være uklar eller flertydig, og gi rom for tolkning. I slike saker er det viktig at embetsverket, også overfor statsråden dersom vedkommende skal ta avgjørelsen, redegjør for denne usikkerheten og det rettslige handlingsrommet som foreligger. Videre at man tilkjenner hvilke tolkninger man har gjort av regelverket, herunder hvilke momenter og fakta man har lagt vekt på som grunnlag for konklusjonen. Forpliktelsen innebærer bl.a. at embetsverket: må sikre at lovforslag som regjeringen fremmer overfor Stortinget, ikke strider mot Grunnloven.

Hvordan vil justisministeren si at dette ansvaret er ivaretatt, når stadig flere internasjonale domstoler bekrefter en rett til selvbestemmelse for cannabisbruk, og stadig flere land begrunner et regulert marked i beskyttelse av folkehelsen? Hvordan kan Justisdepartementet være sikker på at menneskerettslige forpliktelser kan defineres på et forbuds premisser? Har statsråden lagt fram alle relevante fakta til Stortinget og vært åpen om usikre opplysninger, usikre beregninger og om uklar juss? Om det er legitime interesser i cannabisbruk, som flere domstoler hevder, motsier ikke dette ideen om en legitim statlig interesse i forbud?

Faktum er at Justisdepartementet siden 2009 har trenert avklaring av menneskerettigheter. AROD har ivaretatt motforestillinger og presentert et sammenhengende argument, men nedprioritering av rettighetsjuss har utsatt viktige spørsmål. Forpliktelsen til faglighet innebærer at embetsverket kommer med de nødvendige faglige innvendingene til alle typer saker så tidlig som mulig i prosessen, også saker som det kan være faglig tvil om presenterer

alle relevante fakta på en helhetlig måte, men i 14 år har departementet utelukket rettigheter og justisministeren er informert om at rettsikkerhetsgarantier uteblir, uten at statsråden har informert Stortinget om behovet for å belyse en blindsoner.

Justisdepartementet har på dette viset medvirket til at politiske argumenter får et falskt faglig skjær, samt at politiske standpunkter framstilles som de beste eller de eneste faglig akseptable løsningene, selv om andre løsninger er faglig akseptable. Rettsikkerhetsgarantier tilsier at departementet skal fremme den minst mulig inngripende løsning, og at det må være et troverdig forhold mellom mål og middel, men i 20 år har norske utredninger bekreftet det manglende grunnlaget for straff i ruspolitikken, og i over 100 år har internasjonale rapporter gjort det samme. Justisminister Anders Anundsen vekket i 2016 oppmerksomhet etter et intervju på NRKs Folkeopplysningen, hvor alt Justisdepartementet kunne [trekke](#) frem som støtte til sin sak var en upublisert masteroppgave fra en svensk medisinstudent, så på hvilket grunnlag kan Justisministeren hevde at departementet har ivaretatt sitt ansvar? Bør Norge ha en mer repressiv kriminalpolitikk enn tidligere politistater som Portugal og Thailand? I hvilken grad har Grunnlovens frihets- og uskyldspresumsjon kommet rusbrukere til gode?

Også relevant for justisministerens vitnemål er Ansvarlighetslovens § 11, som [anfører](#) at «Den der som medlem av Statsrådet på annen måte enn nevnt i denne lovs øvrige bestemmelser ved handling eller unndlatelse bevirker noget som er stridende mot Grunnloven eller rikets lover, straffes med bøter eller med fengsel inntil 10 år». Justisministeren har ikke bare motsatt seg Rusreformutvalgets rapport ved å se bort fra uskyld- og frihetspresumsjonen i Grunnloven; Mehl fortsetter å beskytte systemisk ukultur, og vil ikke unnskylde til ofrene for overgrep i mindre narkotikasaker fordi hun vil ha tilbake maktmidler som Riksadvokaten med god grunn vurderer som uforholdsmessige. Statsrådets svik i forhold til sikring av rettigheter vil bli videre belyst gjennom Mehls svar på [100 spørsmål](#), for straff videreføres på tilbakeviste premisser – nettopp fordi Justis i over ti år har sviktet sitt ansvar for effektiv minoritetsbeskyttelse.

Likeså har Høyesterett sviktet ansvar for rettigheter. Høyesteretts ankeutvalg satte den 20. desember 2022 rettsikkerhetsgarantier til side for at en blindsoner kunne bestå, men 500.000 straffesaker er konstitusjonelt omstridt etter at Høyesterett avviste prøvelsesretten i 2010 og avstanden til Grunnlovens § 89 er klar. Det var ikke lovgivers vilje ved formalisering av prøvelsesretten at den utøvende og dømmende makt skulle svekke 200 års rettsutvikling, og fordi Ansvarlighetsloven § 17 retter seg mot det medlem av Høyesterett, som i en sak som står for Høyesterett eller kan komme inn for Høyesterett, i noen betenkning eller innstilling, ved handling eller unndlatelse, medvirker til noe som er stridende mot Grunnloven (selv om gjerningen gjøres uaktsomt), er riksrett på sin plass.

AROD har som sagt flere spørsmål som justisminister, riksadvokat og dommere må besvare om forbudet skal videreføres med legitimitet. Spørsmålene i dette brevet er bare et minstemål som må besvares for at Kontroll- og konstitusjonskomiteen kan sies å ha gjort jobben sin, og AROD ber om en respons som viser at komiteen ikke på autopilot viderefører de fordømmer

som bygde forbudet. Som riksadvokaten vet, å anlegge et faggrunnlag på et narkotikafritt ideal er ikke lenger mulig, og komiteens medlemmer må enten sette rettigheter på dagsordenen eller videre svekke nasjonens forsvar mot politistaten.

På vegne av nasjonens samvittighet og strafferettslig etterrettelighet, anmodes hvert medlem om å redegjøre for sitt ståsted i forhold til dette. Bare 35 prosent av [folket](#) vil ha mer straff for bruk, og ukulturen i flere partier koster nasjonen stadig mer. Dere må derfor personlig stå opp for rettsstatens garantier eller stille for en sannhets- og forsoningskommisjon.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Roar Mikalsen'. The signature is fluid and cursive, with the first name 'Roar' and last name 'Mikalsen' clearly distinguishable.

Roar Mikalsen

Leder for AROD